

**Lenkijos-Lietuvos dvišalės ekspertų komisijos istorijos ir geografijos
mokymo problemoms nagrinėti posėdžio**

PROTOKOLAS

2017 m. gegužės 15-17 d.

Vroclavas

Pagal bendradarbiavimo programos tarp Lenkijos Respublikos nacionalinės švietimo ministerijos ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 15 punktą 2017 m. gegužės 15-17 d. Vroclave įvyko Lenkijos-Lietuvos dvišalės ekspertų komisijos istorijos ir geografijos mokymo problemoms nagrinėti posėdis.

Susitikime dalyvavo:

Iš Lenkijos pusės:

1. prof. dr. hab. Adam Suchoński – pirmininkas
2. prof. dr. hab. Mieczysław Jackiewicz
3. dr. Aleksander Srebrakowski
4. dr. hab. Mariusz Kowalski
5. mgr. Tadeusz Baryła
6. mgr. Małgorzata Skórka – sekretorė

Iš Lietuvos pusės:

1. dr. Rimantas Miknys – pirmininkas
2. doc. dr. Algis Kasperavičius
3. doc. dr. Elmantas Meilus
4. doc. dr. Linas Jašinauskas
5. doc. dr. Regina Subotkevičienė
6. mgr. Rimantas Jokimaitis – sekretorius

Susitikimas vyko pagal šį iš anksto numatytą planą.

Pirmadienis, 2017 m. gegužės 15 d.

Kaip buvo numatyta programoje, Komisijos nariai atvyko į Vroclavą 2017 m. gegužės 15 d. Buvo pritarta pakoreguotai susitikimo programai, pagal kurią Komisija pradėjo posėdį gegužės 16 d. 9.00 val.

Antradienis, 2017 m. gegužės 16 d.

Komisijos posėdis prasidėjo 9.00 val. Jį pradėjo pirmininkas iš Lenkijos pusės prof. A. Suchoński. Jis nurodė, kad Vroclavas Komisijos susitikimui buvo pasirinktas neatsitiktinai. Siekta parodyti, kad mokant istorijos yra svarbu atskleisti Vilniaus ir Vroclavo miestų vaidmenį kuriant vieningą Europą. Posėdyje pasisakė pirmininkas iš Lietuvos pusės dr. R. Miknys, kuris nurodė, kad Komisijos nariai iš Lietuvos pusės parengė įvykusio posėdžio protokolą lietuvių kalba. Jis atkreipė dėmesį į tai, kad, diskutuodami apie Komisijos išvadas, Lietuvos mokytojai pažymėjo svarbų Lenkijos recenzentų indėlį rengiant naujus vadovėlius. Pastebėta, kad Komisijos protokole lietuvių kalba nurodyta, kad buvo sunaikinta 200 tūkst., o protokole lenkų kalba – 300 tūkst. žydų tautybės asmenų Lietuvoje Antrojo pasaulinio karo metais. Išsiaiškinus pastebėtų neatitikimų priežastis, nuspręsta palikti nurodytus skaičius lietuvių ir lenkų kalba parengtuose posėdžio protokoluose. Po Komisijos pirmininkų pasisakymų 9.30 val. dalyvaujant mokytojams (10 asmenų) pradėtas Komisijos posėdis, kuriame pristatyti parengti pranešimai.

Prof. A. Suchoński pristatė Komisijos veiklą nuo 1992 m. Jis pabrėžė, kad Komisija savo veiklos pradžioje didelį dėmesį skyrė pateikiamų faktų, procesų aprašymų nagrinėjimui vadovėliuose, kurie kaimyninėse šalyse buvo skirtingai aprašomi ir vertinami. Atkreipė dėmesį į vadovėlių didaktinę struktūrą ir vaizdinę, kartografinę medžiagą nagrinėjimą, taip pat nurodė, kad svarbu analizuoti miestų raidą, ypač Vilniaus ir Vroclavo bei jų vaidmenį Europos kaitos procesuose. Prof. A. Suchoński paprašė prisistatyti posėdyje dalyvaujančius mokytojus ir Komisijos narius.

Pirmą pranešimą *Vroclavo ir Vilniaus vaidmuo vieningos Europos kūrime užsienio šalių vadovėliuose* pristatė prof. A. Suchoński.

Tezės: Europos šalių vadovėliuose, kuriuos neteko nagrinėti Komisijai, jau nekalbant apie Lenkijos istorijos įvykius, pristatomi svarbiausi miestų raidos, kasdienio gyvenimo pokyčiai. Bendrame prancūzų - vokiečių vadovėlyje yra pristatoma ir plėtojama įdomi idealaus miesto idėja. Vokiečių vadovėlyje pabrėžiama, kad miestai skatino Europai keistis, skatino moterų įsitraukimą į kasdienį miesto gyvenimą. Miestas, kuris atitiko nurodytus bruožus, buvo, pavyzdžiui, Dresdenas. Vadovėliuose nėra nagrinėjama Rytų Europos miestų raida. Švedų ir šveicarų vadovėliai mini

pokyčius vykusių Rytų Europoje, kurie buvo susiję su Rusija. Suomių vadovėliuose supažindinama su Vilniumi, Kaunu, tačiau nėra minimi miestai esantys Lenkijos gilumoje, o ypač Vroclavas. Europos šalių vadovėliuose pristatomas kasdienis miesto gyvenimas, dažniau yra minimas Vilnius, tačiau Vroclavas yra nurodomas tik tarp kitko, atsitiktinai.

Mgr. T. Baryla pristatė pranešimą *Vroclavo ir Vilniaus vaidmuo vieningos Europos kūrime lenkiškuose vadovėliuose*.

Tezės: Jau ne vieną kartą buvo iškelta problema, kad vadovėliuose mažai orientuojamasi į konkretaus regiono istorijos nagrinėjimą ir taip mokytojams tenka atsakomybė parengti mokinius gvildinti tezę nuo „tėviškės prie tėvynės“, o juk mokyklose dirba istorijos mokytojai, o ne istorikai. Miestų raidos klausimai nėra pristatomi iš metropolijų pozicijos, kurios įtakoja regioną, provinciją, šalį. Keičiasi istorinio laiko / trukmės, istorinės erdvės, visuomeninio, kultūrinio konteksto supratimas. Piastų, čekų, habsburgų, dar kartą lenkų Vroclavas yra vokiečių projektuojamų Rytų dekompozicijos elementas, kaip Vilnius yra Rusijos imperijos dekompozicijos elementas. Migracija (taip pat „bėgimas“ iš Rytų) sukėlė pokyčius visuomenėje, susiformavo naujos klasės / socialiniai sluoksniai, o kilę karai lėmė didelius gyventojų skaičiaus pokyčius su kuriais Vakarų pasaulis nebuvo dar susidūręs. Sukurta Europos Taryba rūpinosi „Europos tautų tarpusavio supratimo“ plėtote, pradėjo „bendras veiklas, kurios padėtų išsaugoti ir skatintų Europos kultūros vystymąsi“, taip pat skatino „studijuoti kalbas, istoriją, civilizacijos raidą“, kas yra svarbu Europos paveldo išsaugojimui. Šios veiklos tapo Europos kultūros konvencijos dalimi, kurioje buvo apibrėžta „Europos kultūros vertybių“ samprata, numatyta saugoti ir plėtoti tautiškumą kaip svarbų Europos kultūros paveldą, o 2 jos straipsnyje rekomenduojama studijuoti susitariančiųjų šalių kalbas, istoriją ir civilizacijos raidą. Negalima neįvertinti Europos Tarybos ir Europos Sąjungos pasiekimų. Abu miestai dalyvavo Europos kultūros sostinių projekte. 2000 m. Krokva kartu su kitais 9 Europos miestais turėjo atskleisti miestų kultūros tvarumą ir indėlį į pasaulio kultūros ir civilizacijos pasiekimus. 2009 m. Vilniaus išrinkimas Europos kultūros sostine sutapo su Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiu. Numatyta įvairių kultūrų (Centrinės Europos kultūrinio paveldo) pažinimo programa, Prezidento rūmuose organizuota paroda Vilniaus Vavelis. 2016 m. Vroclavas kartu su San Sebastiano uostamiesčiu tapo Europos kultūros sostinėmis. Pirmą kartą organizuojamos veiklos istorijoje, miestas, esantis kultūros sostine, kvietė į kultūrinės veiklas įsitraukti kitus miestus. Vyko Lvovo mėnuo (balandis), veiklose dalyvavo Lenkijos miestų koalicija. Remiantis esama patirtimi, galima daryti šias išvadas: a) nereikėtų vadovėliuose akcentuoti kam priklausė miestas, nes tai atspindėtų „etnocentrizmą“. Kalbant apie Rytų Europos miestus, būtų svarbu atskleisti miestų „daugiatautiškumą“, „kultūrų įvairovę“; b) didesnę dėmesį skirti urbanizacijos procesų nagrinėjimui, miestą matyti kaip erdvę, kurioje atsiranda naujos idėjos,

socialinės grupės, kuris yra plėtros centras, metropolija daranti didelę įtaką regionui, dalyvaujanti bendruose Europos procesuose; c); parodyti, kad miestuose greitai vyksta tam tikri procesai, kurie įtakoja kultūrinę, tautinę savimonę; d) matyti miestą, o ypač Vroclavą ir Vilnių kaip vietą, kurioje gimsta amžina, vienintelė, nieko nereikalaujanti, tauri meilė; e) periferiškumas tai ne tas pats kas provinciškumas, kaip kad metropoliškumas tai ne europietiškumas; f) šie miestai patyrė didelius demografinius, materialinius nuostolius Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų metais; g) miestai turintys tokią turtingą kultūrą arba kultūrinį palikimą yra labiausiai jungiantys su Europa.

Diskusija: doc. R. Miknys atkreipė dėmesį, kad išsakytos nuomonės sudaro pagrindą kelti naujus tyrimų klausimus ir tobulinti istorijos mokymą. Jis pažymėjo, kad po pranešėjų pasisakymų iš Lietuvos pusės bus galima pradėti diskusiją tautinės sudėties, gyventojų skaičiaus pasikeitimo klausimais.

Pranešimą *Vilnius nuo prieškario iki šiandienos* pristatė doc. A. Kasperavičius.

Tezės: Vilnius, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sostinė visada buvo įvairiautis ir daugiakultūrinis miestas, o nuo XVI a. jame vyravo lenkų kultūra ir kalba. Rusijos pastangos pakeisti šią situaciją buvo nesėkmingos, tačiau Pirmojo pasaulinio karo metais iš miesto buvo perkelti gyventojai į Rusijos gilumą. Tarpukario metais mieste sustiprėjo lenkų kultūros įtaka. Tai vyko XX a. 3 dešimtmetyje plėtojant veiklą Stepono Batoro universitetui, vykstant miesto modernizacijai. Antrojo pasaulinio karo metais pasikeitė miesto gyventojų tautinė sudėtis ir sumažėjo jų skaičius. Holokaustas, lenkų deportacijos / repatriacijos lėmė, kad Vilnius tapo beveik rusišku miestu, o didžioji dalis to meto Lietuvos gyventojų gyveno kaimuose ir nedideliuose miestuose.

Miestas dėl vykusių migracijų prarado lenkišką inteligentiją, ir tik veikiančios lenkiškos mokyklos iš dalies padėjo atkurti buvusį lenkų diasporos vaidmenį. Iš vienos pusės, Vilnius buvo sovietinis, o iš kitos pusės, gyvenimui mieste darė įtaką neapibrėžta lietuvių ateitis, o taip pat augantis darbo jėgos srautas iš kaimiškų Lietuvos ir Baltarusijos teritorijų. Lenkiškos kultūros įtaka mieste išaugo po 1956 m. Pagal gyventojų tautinę sudėtį Vilniuje lenkai užima antrą vietą po lietuvių ir artimiausiu metu ši situacija nesikeis. Vilnius tapo nepriklausomos Lietuvos sostine 1990 m., o nuo 2004 m. - vienos iš Europos Sąjungos šalies sostine.

Diskusija: hab. dr. Kowalski iškėlė klausimą apie ilgalaikių gyventojų skaičiaus pokyčių padarinius miestams. Dr. Srebrakowski nurodė, kad lenkai išvykdavo kaip piliečiai, o ne kaip lenkų tautybės asmenys. Išvykstantiems buvo taikomas nedviprasmiškas kriterijus: lenkai ir žydai - Lenkijos piliečiai 1939 m. spalio 17 d.

Doc. Linas Jašinauskas pristatė pranešimą *Vilnius Vidurio ir Rytų Europos kultūros raidos kontekste: žvilgsnis į lietuviškus istorijos vadovėlius*.

Tezės: pranešėjas atkreipia dėmesį, kad T. Baryla pagrįstai teigia, kad vadovėliuose mažai skiriama dėmesio miestų istorijai. Vadovėliuose nurodoma, kad Vilnius, kaip Lietuvos valstybės sostinė, minimas XIV a. (5 klasės istorijos vadovėliai), pateikiami atskirti miestų gyvenimo, jų raidos faktai (apie mokyklas, cechus, vaistines ir kt.). Vilnius minimas kalbant apie Lietuvos visuomeninio, politinio gyvenimo pokyčius XX a. pr. Susipažinus su 8-10 klasių vadovėliuose pateikta medžiaga, pastebėta, kad atskiruose vadovėliuose sudaromos nevienodos galimybės mokiniams susipažinti su Vilniaus istorija, ugdytis gebėjimus šio miesto raidą nagrinėti ir vertinti valstybės ar regiono raidos kontekste. Pagal tai, kiek vietos skiriama Vilniaus istorijai ir kaip ji yra pateikiama, vadovėlius galima suskirstyti į dvi grupes. Pirmai grupei priklausytų 8-10 klasių vadovėliai, kuriuose Vilniaus miesto istorijai, jo vaidmeniui valstybės gyvenime yra skiriamas didelis dėmesys. Autoriai „neišbarsto“ faktų apie Vilnių po visą vadovėlį, o stengiasi juos pateikti atskiruose skyriuose arba poskyriuose, kuriuose mokiniai supažindinami su: Vilniaus miesto įkūrimo legenda; gyvenimu Vilniaus mieste XIV–XVII a.; gyvenimu Vilniaus mieste carinės Rusijos okupacijos metais; atskirai aptariama Vilniaus problema XX a. 3–4 deš.; nagrinėjami pokyčiai Vilniuje sovietų okupacijos metais. Kituose 8-10 kl. istorijos vadovėliuose Vilnius, jo istorijos aspektai nėra atskirai aptariami. Vilnius minimas aptariant svarbius valstybės kultūros ar politinio gyvenimo įvykius. Viename vadovėlyje pateikiamos citatos iš A. Bumblausko parengtos publikacijos ir keliamas klausimas, kodėl XVI a. Vilnius yra įvardijamas kaip Europos tolerancijos sostinė. Vadovėliuose pateikiami faktai, kurie rodo, kad XIX a. Vilnius buvo vienas iš didžiausių Rusijos imperijos miestų, nors lietuvių jame gyveno nedaug. 10 klasės istorijos vadovėliuose Vilnius pristatomas kaip svarbus Lietuvos visuomeninio ir politinio gyvenimo centras, atskirai aptariama iškilusi Vilniaus problema. Viename iš vadovėlių, nagrinėjant lenkų ir lietuvių konfliktą dėl Vilniaus, keliamas klausimas: „Kieno yra Vilnius?“, išryškinamas miesto daugiakultūriškumas ir atkreipiamas dėmesys į tai, kad iki XX a. Vilniaus priklausymas Lietuvai niekam nekėlė abejonių. Vadovėliuose yra aptariami Vilniaus raidos klausimai sovietų okupacijos metais. Nagrinėtuose istorijos vadovėliuose pateikiama mokymo medžiaga sudaro mokiniams galimybes formuoti supratimą, kad nuo XIV a. pab. Vilnius buvo svarbus Lietuvos valstybės politinio, ekonominio, kultūrinio gyvenimo centras. Dėl savo geografinės padėties, susiklosčiusių istorinių aplinkybių Vilniuje nuo LDK laikų kartu gyveno skirtingų tautų ir religijų gyventojai. Miestas išliko svarbiu visuomeninio, kultūrinio ir ekonominio gyvenimo centru Rusijos imperijos okupacijos metais. Nepaisant to, kad tarpukario metais Vilnius ir jo kraštas tapo Lenkijos provincija, jis vystėsi, ypač sparčiai XX a. 3 dešimtmetyje. 1990 m. Vilnius tapo nepriklausomos Lietuvos sostine. Tačiau šiandieniniuose istorijos vadovėliuose nėra pakankamai atskleidžiamas Vilniaus vaidmuo Rytų ir Vidurio Europoje.

Po pertraukos Komisijos posėdis prasidėjo 11.40 val. Jį pradėjo pirmininkas iš Lietuvos pusės doc. R. Miknys, kuris priminė, kad atsakymai į iškeltus klausimus yra susiję su tam tikromis problemomis: „tuteišizmas“, pavyzdžiui, Vilniaus gyventojai save įvardija kaip „tuteišiais“. Kas yra daugiakultūriškumas Vilniuje, Vroclave? Kaip sakyti: „Wilno“ ar „Vilnius“ ar dar kaip nors kitaip?

Prasidėjo diskusija, kurioje taip pat dalyvavo ir mokytojai. Aptarti atskiri probleminiai klausimai: Derėtų žinoti, kad XIX šimtmečio kultūrinės priklausomybės ir tautinės tapatybės skirtumai yra problema, sunkiai atskleidžiama dėl „išgyvenimo strategijos“, kuria vadovavosi gyventojai, tarp jų ir miestiečiai (T. Baryła).

Lenkiškuose vadovėliuose kalbama apie Lietuvos bajorijos polonizaciją, tačiau labai mažai užsimenama apie miestus. Kalbant apie Vilnių kyla klausimas dėl pavadinimo „Šiaurės Jeruzalė“ (mokytoja).

Turėtų būti keliamas klausimas kieno atžvilgiu buvo tolerancija. Kalbama vaizdiniais, nematant proceso visumos, ką išsamiai aprašė T. Baryła (doc. L. Jašinauskas).

Pranešėjai iš Lietuvos turbūt tik iš mandagumo surado savo vadovėliuose Vroclavą. Svarbiau yra tai, kad vadovėliuose iki šiol nutylima buvusių Abiejų Tautų Respublikos žemių, tarp jų Vilniaus ir Lvovo istorija po 1945 m. (mokytojas).

Tai yra dalyko ir didaktikos srities recenzentų kompetencijos stokos padarinys. Be to, rengiame Schumanno, o kodėl ne Stefano Buszczyńskio (1863, Europos žlugimas), pranašavusio Europos suvienijimą, kaip rašė „kad tik ne su sostine Berlyne“, eitynes. Ugdyti turime regioniniu, nacionaliniu ir europiniu lygmenimis (prof. A. Suchoński).

Stokojama socialinės istorijos, vyrauja (70–80 proc.) įvykiais grįsta istorija, bet politinė. Dėl to nėra pasakojama apie buvusiose teritorijose gyvenančių lenkų likimą po 1945 m. Iki šiol gimnazijose mokiniams dėstyta miestų, taip pat ir Vroclavo, istorija. Moksleivių išvyka į Vilnių parodė, kad vaikai, remdamiesi šeimyninėmis tradicijomis, žiūrėjo į šį miestą kaip į savo šeimos istorijos dalį (mokytoja).

Jaunus žmones lengviausiai yra mokyti per „prisilietimą prie istorijos“, parodant iš buvusios Abiejų Tautų Respublikos įvairių kampelių kilusių jų šeimų, daug žinančių apie savo narių likimą, šaknis (mokytoja).

Esame istorijos mokytojai, o ne istorikai. Lengviausia yra parašyti politinį vadovėlį, tuo tarpu kultūros, civilizacijos istorija yra sudėtingesnė, o mes esame istorijos mokytojai, ne istorikai. Dėstant istoriją nėra vietos regionalizmui, kita vertus, grįžimas prie šeimos istorijos neatstoja žinių. Programa turėtų būti gairės, o ne detalus turinio aprašymas (mokytojas).

Programos gairės laikytina tinkamiausiu sprendimu, kadangi geras mokytojas sugebės ją praturtinti regionine tematika (prof. A. Suchoński).

Istorijos mokymas yra susijęs su valstybės ideologija, o tai sukelia sunkumų siekiant užtikrinti pasakojimo objektyvumą (dr. A. Srebrakowski).

Kaip užtikrinti informacijos objektyvumą, nes mokinys dažnai iš mokytojo, turinčio paneigti kylančias abejones, tikisi nešališkumo (mokytoja).

Licėjaus I klasėje ypač sunku yra rasti argumentų, pagrindžiančių poreikį nagrinėti paribio regionų raidą. Iš tiesų dažnai, nepriklausomai nuo programos, pasitelkiami faktai, kurie atskleidžia sudėtingus anų laikų sprendimus (mokytoja).

Vroclave yra „abipusės pagarbos rajonas“, o programoje numatyta „mažosios tėvynės“ koncepcija įpareigoja aplankyti šį miestą. Tai yra gražūs veiksmai, tačiau jie nėra įtraukti į mokymo programą, taip pat tiesiogiai nesiejami su mokytojo rengimu aukštojoje mokykloje (mokytoja).

Galbūt nemažai su Lietuvos ir Lenkijos santykiais susijusių politinių klausimų iki šiol kelia ginčus ir turi įtakos tam, kaip pateikiama bendra istorija vadovėliuose. Be to, turime Europos vadovėlį, patvirtintą dvidešimt dviejų valstybių, tačiau niekas juo nesivadovauja (mokytojas).

Recenzantai yra radę šiurkščių klaidų ar nepagrįstų aiškinimų, kuriuos bendromis pastangomis siekiame pašalinti (doc. R. Miknys).

Erzina pernelyg dažnas sąvokos „kresai“ vartojimas, nes tikslingiau būtų kalbėti apie paribius. Sąvoka nėra vartojama nei lietuviškoje, nei lenkiškoje versijoje (doc. E. Meilus).

Dažnai taip pat reikia kovoti su senosios istoriografijos taisyklėmis, klaidomis: kaip antai lenkų sukilimai, Lenkijos padalijimai (T. Baryła).

XIX šimtmečio pradžioje atsirado „tuteišių“ sąvoka, kadangi valdininkams reikėjo nurodyti tautybę, taigi geriau buvo pasakyti esant „tuteišiu“, t. y. formaliai asmeniu be tautinės savimonės (doc. A. Kasperavičius).

Karo metu ir jam pasibaigus „tuteišiu“ laikytas asmuo, kuris stengėsi išvengti problemų su valdžia, šių žmonių grupė buvo pakankamai didelė (doc. E. Meilus).

„Tuteišiai“, kitaip tariant, vietiniai žmonės tapo visuotiniu reiškiniu, kurį poetiškai „sankcionavo“ Janka Kupala. Taip pat reikia suvokti, kad 100 tūkst. lenkų Lietuvoje turi milžinišką iš valstybės biudžeto finansuojamų mokyklų skaičių, kas panaikins „tuteišizmą“ (prof. M. Jackiewicz).

Civilizaciniai pokyčiai paskatino „tuteišių“ grupės nykimą. Lietuvoje „tuteišius“ sudarė tie asmenys, kurie gyveno kaimuose, kurie kalbėjo baltarusių kalbos dialektu. Vroclavas ir Vilnius pasižymi tuo, kad šiuose miestuose pasikeitė beveik visi gyventojai. Iki XX a. devintojo dešimtmečio vidurio Vilnius kalbine prasme buvo rusifikuotas. Galima pasakyti, kad būtent kapai yra tai, kas daro miestą savu (dr hab. M. Kowalski).

Lietuvoje taip pat vykdoma mokymo struktūros reforma, tačiau jos pagrindas yra integruota Lietuvos ir pasaulio istorija (doc. L. Jašinauskas).

Po pertraukos 14.30 val. Komisija tęsė darbą ir prof. M. Jackiewicz pristatė vadovėlio Jovaiša E., Kučinskienė A., Juknevičienė N., Petrauskis K., Vilkelienė K., Čiegienė B., Istorija 7, serija „Atrask“, Leidykla Šviesa, 2016 recenziją.

Tezės: Vadovėlis labai įdomus. Tik vadovėlio autoriaus tezė sukelia nuostabą, kad lietuviai kilo iš Tacito aprašytų aisčių. Tai savotiškas archeologinis romantizmas, visai be reikalo įtraukas į vadovėlį, kurį galima rekomenduoti naudoti ugdymo procese.

Diskusija: hab. dr. M. Kowalski: genetiniai tyrimai gali būti patvirtins šią tezę, bet dabar tai yra tik hipotezė. Doc. A. Kasperavičius: aisčiai ir baltai tai sinonimai, kuriuos priimta naudoti dalyko literatūroje. Dr. A. Srebrakowski: reikėtų kalbėti apie baltų ir slavų ryšius, jų pradžią, artumą ir tvarumą. Hab. dr. M. Kowalski: vadovėlyje yra žemėlapis, kuriame pateikiama informacija apie germanus ir baltus (p. 161), o slavai pamiršti.

Doc. E. Meilus pristatė vadovėlio *Historia i społeczeństwo. Swojskość i obcość*. Liceum i technikum. Marcin Markowicz, Olga Pytlińska, Agata Wyroda, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A., Wyd. I (2014), Nr dopuszczenia 667/6/2014. Recenzavo: dr hab. Jolanta Choińska-Mika, dr hab. Jarosław Dumanowski, dr Grażyna Okła, mgr Zbigniew Żuchowski, dr Grzegorz Ptaszek recenziją.

Tezės: vadovėlyje įdomiai aptariamas laikotarpis nuo viduramžių iki XX a. Pristatomos problemos ir procesai: pateikti pavadinimai *Etninė Abiejų Tautų Respublikos mozaika, Prie šiuolaikinio daugiakultūriškumo šaltinio*. Vadovėlis įdomus, pateiktos vertingos citatos, šaltiniai. Tačiau neteisingai aprašytas kryžiuočių vaidmuo prūsų ir jotvingių žemėse. Gerai aprašyta bajorų polonizacija XV ir XVI a. Kalbant apie miestus, nėra nurodoma, kad juose gyveno lenkai ir rusai. Prieš Włodkowico kalbą *Konstancijos susirinkime* apie pagonius nurodoma, kad jis tai darė iš dalies gindamas lietuvius ir prūsus. Vadovėlis baigiamas mokomąją medžiagą apibendrinančiomis užduotimis: *Savi ir svetimi, Nuo kolonializmo iki daugiakultūriškumo*.

Pristatyta vadovėlio *Historia i społeczeństwo. Gospodarka Podręcznik do liceum i technikum*. Robert Gucman. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2014. Ministerijos leidimo Nr. 667/7/2014/2016. Recenzavo: dr hab. Jolanta Choińska-Mika, dr hab. Jarosław Dumanowski, dr Grzegorz Okła, mgr Zbigniew Żuchowski, dr Grzegorz Ptaszek recenzija.

Tezės: vadovėlis supažindina su ekonomine raida iki XX a. Labai gerai parengtos mokinių žinias tikrinančios užduotys, skyriai, kuriuose aptariama Apšvietos epocha, bendros Europos rinkos ypatumai. Tačiau vadovėlyje pasitaiko netikslumų: reikėtų patikslinti pateiktą į Ameriką atgabentų

vergų skaičių, tekste yra nurodytas Liudvikas IV vietoje Liudviko XIV, paskutinėje vadovėlio dalyje yra pateiktas keliantis abejonių „gerovės valstybės“ aprašymas.

Doc. R. Miknys pristatė Marcino Markowicz, Marcin Markowicz, Olga Pytlińska, Agata Wyroda vadovėlio licėjams ir technikumams *Historia i społeczeństwo. Swojskość i obcość* dalies, skirtos XIX a. (ypatingai poskyrį: Tautiniai judėjimai XIX a. ir XX a.) recenziją. Vadovėlis baigiamas mokomąją medžiagą apibendrinančiomis užduotimis: *Savi ir svetimi, Nuo kolonializmo iki daugiakultūriškumo*.

Tezės: Tai gera žinių santrauka ir sintezė. Autoriai aptaria procesus įvairiuose masteliuose: Europos, Lenkijos, regionų. Sąvokos pateikiamos aiškiai ir suprantamai, kaip, pavyzdžiui, apibūdinant nacionalizmą bei rasizmą. Be to, istorinės asmenybės pristatomose procesų rėmuose. Ikonografinė medžiaga gerai parinkta ir susieta su dėstymu. Šaltiniai priderinti prie pagrindinio teksto ir jį papildo. Užduotys moksleiviams yra aiškios ir orientuoja juos dirbti savarankiškai. Kalbant apie lenkų ir lietuvių santykius, be reikalo nurodytas lietuvių skaičius Vilniuje 1918 metais, nors žinoma, kad jų buvo tikrai nedaug. Realiai pristatomi taip pat sudėtingi lenkų-ukrainiečių santykiai, kartu su „Vyslos“ akcijos pasekmėmis ir parodant skirtingus nacionalizmo bei rasizmo pavidalus.

Diskusija: Prof. A. Suchoński: Vadovėlį skaitant kyla du klausimai. Pirmas, ar jame aptariamas „komunizmas Lenkijoje“, kaip numatyta programinėje bazėje? Antras, ar lenkų istorikai neprivalo pagaliau sutarti dėl vienareikšmiško 1944-1989 m. laikotarpio pavadinimo?

Doc. R. Miknys taip pat pristatė Janusz Ustrzycki vadovėlio gimnazijoms „*Historia*“, Pedagoginės literatūros leidykla OPERON, Gdynė 2013, Ministerijos leidimo nr. 189/3/2011. Mokslinė konsultacija: d-ro Andrzej Nieuważny, prof., hab. d-ro Adam Suchoński, recenzija.

Tezės: Dėstymas yra puikus pradedant nuo skyriaus „Europa ir lenkų tauta XIX amž. pirmoje pusėje“ iki skyrių „I-ojo pasaulinio karo kilmė ir eiga“, „Lenkų tauta XX amž. pradžioje ir pasaulinio karo laikotarpiu“. Vadovėlis turi gerai parinktą ikonografinę medžiagą. Matome naują, teisingą požiūrį į XIX amž. sukilimus, nors Sausio (1863 m.) sukilimas nagrinėjamas visiškai neminint įvykių Lietuvoje (trūkumas ištaisomas pateiktame sukilėlių veiksmų žemėlapyje). Naujas šio vadovėlio leidimas yra pataisytas ir rekomenduotinas naudoti mokyklose.

Diskusija: Prof. A. Suchoński: Gaila, kad autorius nepaaiškina, koks yra sukilimo apibrėžimas ir kodėl nesėkme baigiasi Lapkričio sukilimas, nepaisant palankių aplinkybių; neminimas taip pat

savanorių iš užsienių, kurie prisijungė prie sukilėlių, tragiškas likimas. Tačiau vadovėlis visumoje jau ryškiai geresnis ir turi galimybių būti laikomas pavyzdiniu.

Doc. R. Miknys pristatė recenziją leidinio: „*Atlas historyczny. Bezpłatny atlas dodowany do podręcznika*“ [„Istorijos atlasas. Nemokamas priedas prie vadovėlio“], Pedagoginė leidykla OPERON, Gdynė 2013, ISBN 978-83-7680-312-8.

Tezės: Atlasas susideda iš 15 skyrių: pradedant „Europa Napoleoniškos Prancūzijos vyravimo laikotarpiu“ ir baigiant „Lenkai Rytų fronte I-ojo pasaulinio karo metais“. Atlaso sudarymo principai: svarbiausia yra Europa, paskui Pasaulis ir trečioje vietoje – Lenkija ir artimiausias jai regionas. Žemėlapiai aprūpinti gerais sutartinių ženklų paaiškinimais (legendomis). Daugelis žemėlapių turi taip pat istorines iliustracijas, dažniausiai įžymių asmenybių. Dviejuose žemėlapiuose randame Lietuvą, Lapkričio sukilimo žemėlapyje parodomi veiksmai lietuviškose žemėse. Atlasas yra tinkamas, galima sakyti, puikus priedas J. Ustżyckio (Ustrzycki) vadovėliui.

Po pertraukos prof. A. Suchoński atidarė posėdį, kuriame buvo aptartos išvados iš komisijos narių perskaitytų recenzijų ir jų pateiktų rekomendacijų.

Trečiadienis, 2017 m. gegužės 17 d.

Iš ryto visi Komisijos nariai dalyvavo pažintinėje ekskursijoje po Vroclavą (aplankė Tumo salą, Ossolineumą, Universitetą). Posėdziauti vėl pradėta 15 val., pirmininkaujant prof. A. Suchoński. Pirmasis recenziją pristatė dr. A. Srebrakowski, vadovėlio iš dviejų dalių, išleisto „Briedžio“ leidyklos:

I. Kapleris, A. Meištas, K. Mickevičius, A. Laužikienė, Ž. Tamkutonytė-Mikailienė, *Laikas. Istorijos vadovėlis 10 klasei. I dalis*, Vilnius, 2016, 160 psl., su iliustracijomis, žemėlapiais, diagramomis.

I. Kapleris, A. Meištas, K. Mickevičius, A. Laužikienė, Ž. Tamkutonytė-Mikailienė, *Laikas. Istorijos vadovėlis 10 klasei. II dalis*, Vilnius, 2016, 203 psl., su iliustracijomis, žemėlapiais, diagramomis.

Tezės: 10-os klasės vadovėlyje nagrinėjama šiuolaikinė, kitaip tariant – naujausių laikų, istorija. Jos chronologinės ribos apima Lietuvos ir Lenkijos suverenių valstybių susikūrimą, paskui sunkų karo (II-ojo pasaulinio) laikotarpį, sovietinės Lietuvos periodą ir nepriklausomos Lietuvos Respublikos atsikūrimą. Aiškiai matome, jog vadovėlio autoriai atsižvelgė į Komisijos

rekomendacijas, tame tarpe dėl „Solidarumo“ judėjimo (svarbiausio komunizmo Europoje žlugimo veiksnio) reikšmės Lietuvos valstybės atsikūrimui. Pirmą kartą pateikiamas išsamus skyrius apie lenkų-lietuvių konfliktą, nors bereikalingai primenamas V. Landsbergio pasisakymas apie J. Pilsudskį. Vertingos yra diagramos, kuriose parodomi skirtingi valstybių argumentai ginčijamais klausimais. Dėstyme siejama Klaipėdos problema ir L. Želigovskio akcija. Prie trūkumų reikėtų priskirti JAV prezidento V. Vilsono 14 punktų pristatymą, kuriame iškreipiama šio svarbaus dokumento prasmė; 1919 m. Vokietijos žemėlapis paaiškinimai (legenda), kuriuose klaidingai apibūdinamas Gdansko ir Klaipėdos statusas 1935 ir 1939 metais; Europos 1918-1939 metų žemėlapyje klaidingai pavaizduotas tautinių mažumų išsidėstymas, o ir išvis tas žemėlapis nesuprantamas, 1919-1920 karą vaizduojančiame žemėlapyje užtušuojamos generolo Želigovskio akcijos aplinkybės, nors dėstyme šios aplinkybės ir karo pasekmės aprašomos teisingai; nacistinio teroro aukų diagramoje nevykusiai kartu vardijami „lenkai, ukrainiečiai ir baltarusiai“. Holokausto žemėlapyje klaidingai, netiksliai nurodomos vietovės ir iš esmės žemėlapis yra „Osvencimo melo“ variantas; žemėlapyje, vaizduojančiame Armijos Krajovos veiksmus, klaidingai parodoma jų sritis. Apdovanotojų „Pasaulio teisuolių“ medaliais iš įvairių šalių palyginimas užtušuoja problemos esmę. Nepaisant nurodytų trūkumų, vadovėlis žymiai pataisytas ir tikrai geras.

Diskusija: Doc. R. Miknys pasidžiaugė tuo, kad matoma žymi pažanga pasėkoje taikymo Komisijos rekomendacijų, kas ypač pastebima generolo Želigovskio akcijos susiejimu su karu [Lenkijos] prieš Sovietų Rusiją.

Prof. A. Suchoński: lietuviški vadovėliai darosi vis geresni didaktikos atžvilgiu, o tam turi įtakos taip pat Eckerto Institutas ir jo filialas Vilniuje. Malonu, jog vadovėlyje nurodoma, kad lietuviai palankiai sutiko pasitraukusius 1939 m. į jų šalį lenkų kareivius. Dr. A. Srebrakowski pastebėjo, kad vadovėlyje vienareikšmiškai apibūdinami Vokietijos ir Sovietų pasiūlymai Lietuvai 1939-1940 metais bei pastarosios pozicija.

Tuo tarpu prof. A. Suchoński atkreipė dėmesį, jog problemišku lieka klausimas, ką iš tikrųjų reiškia terminas „komunizmo nuvertimas (žlugimas) Europoje“, nes Lenkijoje komunizmo nebuvo. Mgr. T. Baryla nuomone, greičiau kalba eina apie sąvokos tapatumą su Sovietų vyravimu, kurių armijos įgulos užtikrindavo komunistų partijų valdžią. Doc. A. Kasperavičius: tiksliau būtų kalbėti apie komunistų partijų valdžios nuvertimą ir toks apibūdinimas yra labiau adekvatus. Prof. A. Suchoński, grįždamas prie Lenkijos aktualijų reziumavimo: nereikia užsiimti istorine politika, o istorijos dalyko mokyme būtina naudoti adekvačias sąvokas. Doc. R. Miknys ir prof. A. Suchoński atkreipė dėmesį, kad, taip vadinamos, „sovietinės teritorijų dovanos“ turėjo suteikti pretekstą SSRS intervencijai, o pereinant prie šiandienos Rusijos, tai ten patvirtinta vientisa istorijos vadovėlių versija, kurią būtų galima vadinti imperine.

Doc. A. Kasperavičius pristatė recenziją vadovėlio pogramnazijinėms mokykloms: Maciej Batorski, *Ciekawi świata 2. Wiedza o społeczeństwie. Zakres rozszerzony*. Pedagoginė leidykla OPERON, Gdynė 2013, leidimo (Nacionalinės švietimo ministerijos) nr. 577/2/2013. Dalykiniai konsultantai: hab. d-ras Piotr Uziębło, hab. d-rė Justyna Zajac, d-rė Olga Hołub-Śniadach.

Tezės: šiame visuomenės mokslo vadovėlyje akcentuojamos tiek piliečių teisės, tiek jų pareigos. Lietuvos atvejis nepateikiamas nei atskirai, nei tarptautiniame kontekste. Tenka apgailestauti, kad Lietuvoje neturime panašaus ir tokio gero vadovėlio, kuriame būtų išdėstomi teisiniai valstybės ir visuomenės pagrindai taip pat Europos Sąjungos kontekste.

Diskusija: Prof. A. Suchoński pasiteiravo, ar vadovėlis turi pagrindinių sąvokų žodynėlį? T. Baryła ir doc. A. Kasperavičius atsakė, jog vadovėlio gale pateikta detali rodyklė, žymiai geresnė negu kituose vadovėliuose. Prof. A. Suchoński siūlo vadovėliuose naudoti, kaip papildomą elementą, pašto ženklų reprodukcijas. Doc. A. Kasperavičius, doc. R. Miknys, doc. L. Jašinauskas pritarė, kad pašto ženklų reprodukcijos, kaip papildomas elementas, darys dėstymą patrauklesniu, panašiai kaip ir karikatūros. Doc. R. Miknys pasiūlė, kad sekantiems metams prof. A. Suchoński pristatys faktų, asmenybių, istorinių procesų vizualizacijos įvairių rūšių iliustracijų pagalba problemą. Mgr. T. Baryła pasiūlė sekančiais (2018) metais apsvarstyti metodologinę tautinių sukaktuvių vizualizacijos istorijos vadovėliuose problemą.

Ketvirtadienis, 2017 m. gegužės 18 d.

Posėdis prasidėjo 9.00 valanda, pirmininkaujant prof. A. Suchoński. Dienotvarkėje – geografijos vadovėlių recenzijų pristatymas. Doc. Regina Venckienė pristatė dviejų leidinių recenzijas. Pirmoji – Janusz Stasiak vadovėlio pogramnazijinėms mokykloms *Ciekawi świata. Geografia 2*. Išplėstinis kursas, leidykla OPERON, Gdynė 2013, ministerijos leidimas 502/2/2013/2016. Recenzavo: d-ras Andrzej Witt, d-ras Tomasz Karpowicz.

Tezės: šis vadovėlis nėra naujausias. Išleistas jis 2013 metais, tad didelė dalis skaitinių duomenų jau pasenę, apima laikotarpį iki 2010 metų. Vadovėlį recenzavo net trys recenzentai, kurie tuo pačiu atsakingi už parengimą, o dėstyme daug nuorodų į interneto šaltinius. Reikėjo, turbūt, nuorodas į internetą patalpinti knygos gale. Tačiau, kita vertus, vadovėlis labai gerai parengtas metodiniu atžvilgiu, gausiai iliustruotas. Skyriai pradedami intriguojančia informacija, kuri patraukia mokinio dėmesį ir padeda kelti jo kompetencijas. Vadovėlyje nagrinėjamos globalinės pasaulio problemos,

todėl Lietuva minima tik retkarčiais. Įdomu, jog vadovėlis pradedamas taikliu posakiu: „mokymasis yra kelionė“.

Diskusija: Prof. A. Suchoński ir doc. R. Venckienė pareiškė, kad išplėstinio kurso lygyje mokiniai žino, kaip naudotis gausiais informacijos šaltiniais ne iš vadovėlio.

Kita doc. R. Venckienės pateikta recenzija, tai mokymo priemonė pogimnazijinėms mokykloms: *Atlas Geograficzny*, leidykla Nova Era, 2016, ketvirtas leidimas.

Tezės: Atlasą sudaro 9 skyriai, turintys iš viso 340 įvairių rūšių žemėlapių. Dažniausiai žemėlapiuose pavadinimai pateikiami originalūs, atitinkamomis nacionalinėmis kalbomis, bet Lietuvos atveju jie yra sulenkinti. Reikėjo greta šitokių bent jau skliaustuose nurodyti lietuviškus.

Diskusija: Prof. M. Jackiewicz: netinka naudoti, ypač žemėlapiuose, tik polonizuotus pavadinimus. Tokius galima naudoti vien teritorijom, kurios dabar yra gyvenamos lenkų. Doc. dr. R. Miknys: reikia vis tik atsiminti, kad Vilniuje senesnieji vietiniai gyventojai naudoja tik ankstesnius, sulenkintus pavadinimus. Doc. R. Venckienė pastebėjo, kad jos recenzuotame vadovėlyje randame net tris pavadinimų užrašymo rūšis, o tai jau klaida. Hab. dr. Mariusz Kowalski: egzistuoja praktika naudoti lenkiškus Europos miestų vardus, tačiau vis dažniau, ypač Vokietijos miestams, jau taikomi pavadinimai „originalo“ kalba.

Doc., hab. dr. M. Kowalski pristatė recenziją vadovėlio: G. Kynė, T. Ubartas, S. Šabanovas, L. Barauskienė, *Geografija 7*, Serija „Atrask“, leidykla „Šviesa“, 2016.

Tezės: Vadovėlyje suprantamai ir įdomiai aiškinami geografijos klausimai. Verta pagyrimo vadovėlio grafinė pusė, kurią sudaro nuotraukos, piešiniai, schemas ir žemėlapiai. Jie tinkamai iliustruoja aptariamas temas ir puikiai papildo tekstą. Pats tekstas parengtas kompetentingai, nagrinėjami svarbiausi geografiniai objektai, reiškiniai ir procesai. Ryšium su vadovėlio paskirtimi (7-ajai vidurinės mokyklos klasei) bei tematika, jame beveik nerandame žinių apie Lenkiją bei lenkus. Vien tik žemėlapiuose, vaizduojančiuose įvairius bendresnius reiškinius, matome Lenkiją ar bent jos dalį. Žemėlapiai savo turiniu atitinka pripažintiems moksliniams standartams. Tačiau randame keletą klaidų ir praleidimų, kartais būtina žemėlapius papildyti. Lenkišku požiūriu didžiausiu trūkumu atrodo tai, kad 74 psl. esančiame žemėlapyje, kuriame vaizduojamas indoeuropiečių grupės kalbų paplitimas bei įvairovė, nepažymėtas slavų kalbų arealas Vilniuje ir

Latgalijoje. Kitos pastabos pateiktos recenzijoje. Tačiau vieni ar kiti trūkumai neturi įtakos vadovėlio kokybės visumai, kuri yra aukšto lygio.

Diskusija: prof. M. Jackiewicz: hab. dr. M. Kowalski pastabos yra labai vertingos, nes jos pagrįstos giliomis istorijos ir geografijos žiniomis. Doc. dr. R. Miknys pastebėjo, kad mažesnių valstybių dalyvavimą Arkties tyrinėjimuose reikia pabrėžti, o ne nutylėti, kaip recenzuotame vadovėlyje. Doc. R. Venckienė atkreipė dėmesį į tai, kad lietuviškuose geografijos vadovėliuose integruojamos daugelio sričių žinios, ką matome ir recenzuotame vadovėlyje. Taip pat vadovėliuose pateikiami sąvokų žodynėliai, o skirtuose aukštesnėms klasėms – sąvokų rodyklės. Pavyzdžiui, pateikiama T. Kosciuškos pavardė ir mokinys turi surasti kokiam kontekste ji yra vadovėlio tekste ar žemėlapyje (aukščiausias kalnas Australijos žemyne pavadintas tokiu vardu ir pažymėtas žemėlapyje), o taip pat nustatyti jo asmenybės reikšmę. Doc. R. Venckienė apgailestavo, jog žemėlapiuose yra akivaizdžių klaidų, kurias taikliai pastebėjo hab. dr. M. Kowalski.

Po pertraukos posėdis tęsėsi pirmininkaujant prof. A. Suchoński. Diskusijoje doc. R. Miknys pastebėjo, jog išvadose dėl šioje sesijoje Komisijos nuveikto darbo būtina pateikti rekomendacijas dėl vadovėlių rengimo metodikos, didaktinės jų pusės tobulinimo ir statistinių duomenų aktualizacijos. Prof. A. Suchoński pritarė šiam pasiūlymui ir perėjo prie kitos temos: išvadose įtraukti prašymą Lenkijos švietimo ministerijai, kad jos atitinkama struktūra pareikštų padėką už ilgametį darbą prof., habilituotam d-rui Bohdan Łukaszewicz, kuris dėl sveikatos būklės pasitraukė iš Komisijos. Prof. M. Jackiewicz pastebėjo, kad jau 14 metų Komisijoje egzistuoja puiki darbo atmosfera ir tai reikėtų užakcentuoti protokole. Kita M. Jackiewicz pastaba – visus tuos 14 metų Komisija dirba vaisingai bei efektyviai dėka prof. hab. d-ro A. Suchoński aktyvumo, kolegiškumo bei autoriteto ir tai privalėtų įvertinti Lietuvos valdžios institucijos. Doc. R. Miknys pažadėjo imtis šiuo klausimu reikiamų žingsnių Lietuvos nepriklausomybės 100-mečio sukakties kontekste. Iš savo pusės doc. R. Miknys ir prof. M. Jackiewicz pasiūlė pažymėti mgr. T. Baryła už jo pastangas konceptualizuoti Komisijos darbą, tame tarpe išvadų, protokolų ir kitų ruošiamų dokumentų formulavimų tobulinimą. Prof. M. Jackiewicz pateikė dar vieną pasiūlymą, kuriam pritarė doc. R. Miknys ir Komisijos sekretorius (Lietuvos pusės) R. Jokimaitis: išsakyti padėką ponai M. Skórka už puikų Komisijos posėdžių, vykstančių Lenkijoje, organizavimą.

Dr. A. Srebrakowski ir doc. R. Miknys pabrėžė būtinumą, kad vadovėlių autoriai atkreiptų dėmesį į Komisijos išvadas prieš jų [vadovėlių] pakartotinį leidimą. Prof. M. Jackiewicz įsakmiai pasiūlė, kad Komisijos išvadose būtų numatyta sekančių metų posėdžių tematiką ir vietą sieti su Lietuvos nepriklausomybės atgavimo šimtmečiu.

Po diskusijos nutarta būsimojo susitikimo posėdžiuose aptarti temas: nepriklausomybės atgavimo laikotarpis naujausioje lietuvių ir lenkų istoriografijoje; nepriklausomų valstybių atsikūrimas lenkų ir lietuvių geografų bei kartografų darbuose ir jų panaudojimas vadovėliuose; metodinis parengimas ir pristatymas papildomos medžiagos apie Lenkijos ir Lietuvos nepriklausomybę.

Nutarta palikti Lietuvos pusei galutinį 2018 metų Komisijos posėdžių vietos parinkimą, tačiau pritarta nuomonei, kad 100-aisiais nepriklausomybės metais ja turėtų būti Vilnius. Taip pat nutarta išvadose pateikti rekomendaciją visus pavadinimus, pirmiausia žemėlapiuose, būtinai rašyti originalo kalba, o skliausteliuose, kai svarbūs yra tautiniai bei istoriniai motyvai, naudoti ir kitų kalbų versijas.

Prof. A. Suchoński pažymėjo, kad ryškiai padidėjo Lenkijos švietimo ministerijos vadovų susidomėjimas Komisijos darbu. M. Skórka ir R. Jokimaitis iš savo pusės pastebėjo, jog ministerijos teigiamai vertina Komisijos nuveiktą darbą, kurio dėka aiškiai pagerėjo vadovėlių kokybė. Doc. R. Miknys nurodė, kad rusų istorikai yra labai jautrūs lenkų ir lietuvių įvykių vertinimams, kuriems galėtų pateikti savo versijas. Dr. A. Srebrakowski ir mgr. T. Baryła pareiškė, jog reikia pakartotinai paruošti paralelinį sąrašą Lenkijos ir Lietuvos istorijos asmenybių ir įvykių, atsižvelgiant į naujų tyrinėjimų rezultatus, požiūrių bei vertinimų kaitą. Pagrindu turėtų būti toks sąrašas, sudarytas prieš keletą metų. Posėdžio pabaigoje doc. R. Miknys su pasitenkinimu priminė aktyvų lenkų mokytojų dalyvavimą diskusijoje, svarstant Komisijos narių parengtus probleminius pranešimus.

Baigiamajame posėdyje Komisijos nariai vieningai pritarė tokioms išvadoms:

I.

Posėdžiai Vroclave, pristatytos recenzijos ir įvykusi, dalyvaujant lenkų mokytojams, diskusija parodė, jog Komisijos darbas skatina mokytojus įsitraukti į svarstymus apie miestų vaidmenį civilizacinėse permainose Europos istorijoje ir padeda suprasti tautinės tapatybės formavimosi procesus „ilgajame“ laike. Europos kultūrinis paveldas yra vertybė, reikšmingai veikianti tautinį komponentą ir įtakojanti istorijos mokymo procesą.

II.

Komisija mato reikalą toliau tęsti darbą, tiriant, kaip vadovėliuose pateikiama reikšmė tautinių jubiliejų, žyminčių lūžinių įvykių sukaktis. Tai aktualu ryšium su artėjančiu Lenkijos ir Lietuvos nepriklausomybės atgavimo šimtmečiu. Atitinkamai tematikai būtina skirti vietos tiek dėstyme istorijos bei geografijos (įskaitant kartografinę dalį) vadovėliuose, tiek susieti su metodika ir medžiagos vizualizacija.

III.

Komisija mato prasmę tęsti lenkų-lietuvių istorikų konsultacijas parengiamajame bendro istorijos vadovėlio ruošimo etape. Ji taip pat siūlo vadovėliuose daugiau dėmesio skirti artimiausių kaimynų istorijai ir geografijai, nes tai svarbus mokymo segmentas tiek regiono, tiek bendrame Europos matmenyse.

IV.

Komisija pasisako už eilinio susitikimo surengimą 2018 metų gegužės mėnesį Vilniuje, laikydama tai proga paminėti Lietuvos ir Lenkijos nepriklausomybės atkūrimo šimtmetį ir aptarti šių valstybių, jų visuomenių bei kultūrų vaidmenį Europoje.

Tuo protokolas baigiamas ir jį pasirašo

Iš Lenkijos pusės

Prof. hab. d-ras Adam Suchoński

Iš Lietuvos pusės

Doc. d-ras Rimantas Miknys

Wroclavas, 2017 m. gegužės 18 d.